

I. Cetățile dacice /Răzvan Theodorescu

Les cités daciques

The Dacian Fortresses

Sarmizegetusa Regia 15

Costești-Cetățuie 25

Costești-Blidaru 28

Luncani-Piatra Roșie 31

Bănița 35

Căpâlna 38

II. Centrul istoric al Sighișoarei /Răzvan Theodorescu

Le centre historique de Sighișoara

Historic Centre of Sighișoara

III. Cetățile săsești /Răzvan Theodorescu

Établissements fortifiés saxons

Saxon Fortresses

Câlnic 79

Prejmer 86

Viscri 94

Dârjiu 99

Saschiz 107

Biertan 113

Valea Viilor 121

IV. Bucovina /Răzvan Theodorescu

Bucovine

Bukovina

Arbore 133

Humor 140

Moldovița 146

Pătrăuți 152

Probota 157

Suceava 162

Voroneț 168

Sucevița 176

V. Mănăstirea Hurezi / *Răzvan Theodorescu*

185

Le Monastère Hurezi

The Hurezi Monastery

VI. Bisericile de lemn din Maramureş / *Răzvan Theodorescu*

201

Les Églises en bois de Maramureş

The Wooden Churches of Maramureş

Bârsana 205

Budeşti-Josani 211

Deseşti 217

Ieud-Deal 222

Plopiş 230

Poienile Izei 238

Rogoz 244

Şurdeşti 250

VII. Delta Dunării / *Atena Groza*

257

Delta du Danube

Danube Delta

Libris.RO

Respect pentru oameni și...

C E T Ă Ţ I L E D A C I C E

SARMIZEGETUSA REGIA

COSTEȘTI-CETĂȚUIE

COSTEȘTI-BLIDARU

LUNCANI-PIATRA ROȘIE

BĂNIȚA

CĂPÂLNA

LES CITÉS DACIQUES
THE DACIAN FORTRESSES

Respect pentru oameni și cărți

Coborând la originile protoistorice ale poporului român, cetățile dacice din Munții Orăștiei, în sud-vestul Transilvaniei, de la Grădiștea de Munte și de la Costești (Cetățuie și Blidaru), de la Piatra Roșie, Căpâlna și Bănița, înfățișează, într-un sit natural grandios, imaginea unei civilizații dispărute pe care toți iubitorii de istorie și de artă antică o pot descoperi în reliefurile sculptate ale faimoasei Columne a lui Traian de la Roma.

Știm tot mai bine că în secolul I î.H. și în cel următor, atunci când, după o lungă pregătire materială și spirituală, civilizația dacică a cunoscut momentul său de particulară înflorire, în regiunile muntoase ale Ardealului meridional-apusean, acolo unde minereurile atât de necesare pentru arme și unelte se găseau din belșug, unde condițiile naturale permiteau retragerea conducătorilor daci în caz de primejdie, ca și controlarea de

la depărtare a unor zone mai întinse ce legau Europa Centrală cu gurile Dunării și cu Marea Neagră, s-a constituit, pentru două secole, centrul militar, politic și religios al celei mai mari părți din lumea geto-dacică. Aceasta era dominată de figuri „regale” ca Burebista (cca 82-44 î.H.) și Decebal (cca 87-106), personalități proeminente ale lumii europene barbare de dincolo de hotarele Romei republicane și imperiale,

contemporani și adversari ai unor Cezar și Traian, conducători a căror autoritate s-a întins, deopotrivă, asupra celților din părțile Slovaciei și asupra cetăților grecești din Pontul Stâng (Histria, Tomis, Callatis). Prin acestea din urmă unele forme și tehnici de arhitectură elenistică au pătruns, împreună cu meșteri greci și romani, până în Munții Orăștiei și în alte puncte ale lanțului carpatic, aducându-și, desigur, contribuția la înălțarea acestor impunătoare sanctuare și cetăți ce constituie o culme în arhitectura Europei de la sfârșitul epocii fierului. O asemenea „arhitectură regală”, exprimând prin puterea și severitatea întru câtva arhaică a volumelor ei forța unui stat tânăr și plin de resurse, moștenitor al unor tradiții protoistorice și al unor experiențe elenistice ce ajunseseră la o deosebit de îngrijită utilizare a marilor blocuri regulate de piatră, este cea care a dat naștere, pe terasele înaltelor coline împădurite, unui sistem de cetăți și bastioane, turnuri și sanctuare concepute grandios, într-un chip ce amintește viziunea megalitică a altor zone ale Europei străvechi, într-un decor natural de o mare și gravă frumusețe.

Zidurile lipsite de orice decor, dovedind o concepție monumentală monolitică și sobră, alcătuite într-o tehnică specială ce a și primit denumirea de *opus dacicum*, cu blocuri de piatră de calcar legate prin grinzi de lemn, conturau incinte poligonale amintind de Sudul grecesc, dar și adaptate traseelor mai accidentate de pe

terasele carpatine, scări monumentale de piatră, cisterne și turnuri, în sfârșit, sanctuare circulare și dreptunghiulare, compuse din șiruri de stâlpi de lemn îmbrăcați în plăci de teracotă, dispuși în funcție de anume calcule matematice și astronomice remarcabile. Ele fac, toate, dovada unei concepții constructive clare, „statale”, a unui efort tehnic de mare anvergură, a unei viziuni estetice simple și monumentale, înrudite oarecum cu spiritul geometrizarant și abstract al unor

meșteșuguri dacice; se înscriu astfel printre realizările cele mai importante ale unei arte în care tradițiile protoistorice locale se întâlnesc cu cele ale lumii greco-romane, în prețuia transformării unei mari părți a pământurilor de la Carpați, Dunăre și Marea Neagră în provincii ale celui mai întins imperiu din Antichitate.

Sarmizegetusa Regia, murus dacicus

LES CITÉS DACIQUES DES MONTS D'ORĂȘTIE

Aux origines protohistoriques du peuple roumain, les cités daciques des Monts d'Orăștie, au sud-ouest de la Transylvanie, celles de Grădiștea de Munte et de Costești (Cetățuie et Blidaru), de Piatra Roșie, Căpâlna et Bănița présentent, dans un site naturel grandiose, l'image d'une civilisation disparue que tous les amateurs d'histoire et d'art anciens peuvent découvrir dans les bas-reliefs sculptés sur la fameuse Colonne trajane, à Rome.

On sait, toujours mieux, qu'au Ier siècle av. J.-C. et au cours du siècle suivant, à l'époque où, après une longue préparation matérielle et spirituelle, la civilisation dacique a connu son moment d'essor impressionnant, dans les régions montagneuses de l'Ardeal (Transylvanie) méridional-occidental, là où les minerais tellement nécessaires pour les armes et les outils se trouvaient en abondance,

où les conditions naturelles permettaient le retrait des chefs daces en cas de danger, tout comme le contrôle à distance des zones plus étendues qui reliaient l'Europe centrale aux bouches du Danube et à la mer Noire, le centre militaire, politique et religieux de la plus grande partie du monde géto-dacique s'est constitué pour deux siècles. Ce monde était dominé par des figures « royales » telles que Burebista (env. 82-44 av. J.-C.) et Decebal (env. 87-106), personnalités importantes du monde européen barbare à l'extérieur des frontières de la Rome républicaine et impériale, contemporains et adversaires des empereurs comme César et Trajan, chefs dont l'autorité s'est également étendue sur les Celtes du côté de la Slovaquie et sur les cités grecques du Pont Gauche (Histria, Tomis, Callatis). Par l'intermédiaire de ces dernières, certaines formes et techniques d'architecture

hellénistique ont pénétré, avec les maîtres grecs et romains, jusqu'aux monts d'Orăștie et en d'autres lieux de la chaîne carpatique, contribuant évidemment à la construction des imposants sanctuaires et des cités qui constituent un sommet dans l'architecture européenne à la fin de l'âge du fer. Une telle « architecture royale », exprimant grâce au pouvoir et à la sévérité des volumes, en quelque sorte archaïque, la force d'un Etat jeune et plein de ressources, héritier des traditions protohistoriques et des expériences hellénistiques qui étaient parvenues à un fort soigné emploi des grands blocs de pierre, de forme régulière, est celle qui a engendré, sur les terrasses des hautes collines boisées, un système de cités et bastions, de tours et sanctuaires, conçus dans une vision grandiose qui fait renvoi à la vision mégalithique présente en autres lieux de l'Europe ancienne, dans un décor naturel d'une grande et grave beauté.

Les murailles dépourvues de tout décor, selon une conception monumentale monolithique et sobre, bâties d'après une technique spéciale appelée *opus dacicum*, à l'aide des blocs de calcaire rattachés par des poutres de bois, traçaient le contour des enceintes polygonales pareilles à celles du sud grec, mais adaptées aussi aux tracés plus accidentés des terrasses carpatiques, avec les escaliers monumentaux de pierre, les citernes et les tours, enfin, les sanctuaires circulaires et rectangulaires, composés de rangées de piliers en bois revêtus de plaques

de terre cuite, disposés en fonction de calculs mathématiques et astronomiques remarquables. Ils témoignent, tous, d'une conception architectonique claire, « éta-tique », d'un effort technique de grande envergure, d'une vision esthétique simple et monumentale, apparentée en quelque mesure à l'esprit géométrisant et abstrait des métiers daciques ; ainsi, ils s'inscrivent parmi les accomplissements de premier ordre d'un art qui marie les traditions protohistoriques locales avec celles du monde gréco-romain, à la veille de la transformation d'une grande partie des terres des Carpates, du Danube et de la mer Noire en provinces appartenant au plus étendu empire de l'Antiquité.

Sarmizegetusa Regia,
detaliu din sanctuarul rectangular
Sarmizegetusa Regia,
détail du sanctuaire rectangulaire
Sarmizegetusa Regia,
detail of the rectangular sanctuary

THE DACIAN FORTRESSES IN THE ORĂȘTIE MOUNTAINS

Going back to the protohistoric origins of the Romanian people, the Dacian fortresses in the Orăștie Mountains, south-western Transylvania, from Grădiștea de Munte and Costești (Cetățuie and Blidaru), from Piatra Roșie, Căpâlna and Bănița which are seated in a gorgeous natural location reveal the image of a lost civilisation, which may be completed by those interested in antique history and arts with the carved reliefs of the famous Column of Trajan from Rome.

We now know that when the Dacian civilisation in the 1st century BC, as well as in the next one, after a long period of preparation, both material and spiritual, met a time of particular flourishing, the military, political, and religious centre of the largest part of the Dacian world was placed for two centuries in the mountain regions of south-western Transylvania, which abounded in ores, so necessary for weapons and tools, and where the natural background allowed the retreat of the Dacian commanders in case of danger, as well as the control from the distance of larger areas, which connected Central Europe with the mouths of the Danube and the Black Sea. The royal figures that dominated this world by then, such as Burebista (circa 82-44 BC) and Decebalus (circa 87-106), prominent personalities of

the barbarian European world from beyond the republican and imperial boundaries of Rome, contemporaries and opponents of Cesar and Trajan, rulers whose authority spread both upon the Celts in the Slovak area and the Greek fortresses on the Left Bank (Istria, Tomis, Callatis). The Greek cities brought up, together with the Greek and Roman masters, certain Hellenistic elements and techniques which pervaded up to the Orăștie Mountains, as well as to other spots of the Carpathians, thus contributing to the building of those imposing sanctuaries and fortified towns representing a peak in the Europe architecture at the end of the Iron Age. Such a "royal kind of architecture", expressing by its severe and powerful volumes, somehow archaic, the force of a young and resourceful state, successor of protohistoric traditions and Hellenistic experiences which had reached a very elaborate technique in using the large regular blocks of stone is the one that initiated, on the terraces of those forested high hills, a system of fortresses and strongholds, towers and sanctuaries, magnificently conceived in a way that reminds of the megalithic vision of other areas of old Europe in a natural scenery of great and solemn beauty.

Libris.RO

Respect pentru oameni și cărți

Costești-Cetățuie

The walls, lacking any decoration, displaying a monolithic and grave monumental conception, made up by means of a special technique which received the name of *opus dacicum* with blocks of lime bound by wooden beams outlined polygonal enclosures, suggesting something about the Greek South, but also adapted to the hilly roads on the Carpathian terraces, monumental stairs of stone, reservoirs and towers, and finally circular and rectangular sanctuaries made of rows of wooden pillars covered in terracotta plates, arranged in accordance with certain remarkable arithmetic and astronomical calculations. They all prove a “national” clear constructive conception, a tremendous technical effort, and an aesthetical vision both simple and monumental, somehow kindred with the geometrical and abstract spirit of some of the Dacian crafts; they range among the first class achievements of an art where the local protohistoric traditions meet those of the Roman and Greek world, before the change of the largest part of the lands from the Carpathian Mountains, the Danube River, and the Black Sea into provinces of the greatest empire of the Antiquity.

S A R M I Z E G E T U S A R E G I A

(sat Grădiștea de Munte, comuna Orăștioara de Sus, județul Hunedoara)

Principală așezare dacică a zonei – distrusă de romani în 106 –, „capitală” a regatului dac, pusă în legătură cu muntele sacru la care s-a referit geograful antic Strabon, anume Kogaionon. Centru spiritual al lumii dacice, așezarea comportă o incintă fortificată, terase, locuințe și sanctuare în zona sacră. Nucleul citadelei a fost distrus în două rânduri, în timpul războaielor cu romanii (101-106). Una dintre zonele cele mai spectaculoase, nu numai de la Grădiștea, ci din întreaga artă protoistorică europeană, este incinta sacră, cu urme ale unor monumente de mai multe tipuri din secolul I î.H. și secolul I: sanctuare circulare cu stâlpi din andezit și calcar, uneori dispuși concentric, sanctuare rectangulare cu baze de coloane

din calcar sau andezit, altare de cult – cum ar fi așa-numitul „soare de andezit”, în fapt o platformă circulară cu 10 dale de andezit dispuse radial, legat probabil de credințele uraniene ale dacilor (toate au fost distruse odată cu cucerirea romană).

S-au descoperit aici urme de locuințe rectangulare și circulare, străzi pavate cu dale de calcar, ateliere de fierari, de olari, de sticlari, precum și un atelier de bătut monedă, bazine de apă.

Din epoca ocupației romane s-au păstrat unele inscripții, modificări ale incintei, așezarea devenind un centru dotat cu terme, părăsit de trupe prin 117-118.